Eitt lyfti í silvuri og gulli

Aldur, møguligur uppruni og ein varin tulking av søguni hjá einum ringi, sum varð funnin í Føroyum.

Finnari: Jan Hammer Egholm
Allar myndir: Jan Hammer Egholm



Mynd 1. Heildarmynd av ringinum. Mynd: Jan Hammer Egholm. Myndin er skorin til; eingin mátistokkur fylgdi við.

Høvuðsniðurstøða

Ein *fede-ringur*, tað er ein fingurringur við samanløgdum hondum. Ringurin er helst frá tíðini eftir miðøld og fyribils mettur at vera gjørdur **umleið 1500-1700**. Seinni partur av 1500-talinum ella fyrri partur av 1600-talinum er ein møgulig nærri tíðarfesting, men hon er ikki staðfest. Upplýst er, at ringurin er úr gyltum silvuri; hetta er ikki váttað við evniskanning. [1-4]

Frágreiðingin byggir á 20 innsendar myndafílur og útgivnar savns-, fornfrøði- og varðveitslukeldur. Hon er ikki ein starvsstovukanning, eitt ektaheitsprógv ella ein endalig meting frá einum fornminnissavni.

FRÁGREIÐING / 01

Samandráttur

Tað er munandi tryggari at eyðmerkja ringaslagið enn at áseta aldurin. Framstykkið sýnir greitt tvær hendur, sum taka saman. Prýðispartarnir aftan fyri hendurnar og mynstrið á ringbandinum gera ringin væl egnaðan til nærri serfrøðiliga kanning. Eingin heilt samsvarandi ringur við sjálvstøðugt staðfestum aldri varð tó funnin í hesi kanning.

Spurningur	Fyribils meting	Trygd í metingini
Slag av luti	Fingurringur av fede-slagnum, við samanløgdum hondum.	Stór
Møgulig nýtsla	Tekin um tilknýti ella trúfesti. Trúloving ella hjúnaband er møguligt, men ikki staðfest fyri henda ringin.	Miðal
Nær hann varð gjørdur	Umleið 1500-1700. Fyribils helst í seinna parti av 1500-talinum ella fyrra parti av 1600-talinum.	Miðal fyri breiða tíðarbilið; lítil fyri nærri tíðarfestingina
Tilfar	Upplýst sum gylt silvur. Myndirnar samsvara við hetta, men prógva ikki samansetingina.	Ikki váttað við evniskanning
Uppruni	Evropeisk siðvenja. Ringurin kann hava verið í umferð í Norðurevropa; framleiðslulandið er ókent.	Lítil fyri einstøk lond
Eigari og missur	Vit vita ikki, hvør átti ringin, ella undir hvørjum umstøðum hann varð mistur.	Ókent

Grundarlagið undir metingini

Jan Hammer Egholm fann ringin við metalfinnara í Føroyum og hevur tikið allar myndirnar. Upplýst er, at ringurin er úr gyltum silvuri. Vekt, máld tvørmát, úrslit av evniskanning, lesiligt smiðjumerki, jarðlagsskráseting og nágreiniligt fundarstað fylgdu ikki við. Fleiri myndir sýna sama sjónarhorn; tær eru ikki dømi um fleiri ringar.

Samanberingin byggir á lýsingar av savnslutum. Tað er samanspælið millum hendur, ermar, ermulinningar og ringband, sum hevur týdning. Eldri savnsskráir eru góðar ábendingar, men tíðarfestingarnar í teimum eru ikki óbroytiligar sannroyndir. [1-6]

> **Ein avgerandi munur**
> Ein norðurlendsk handilsleið er ikki tað sama sum norðurlendsk framleiðsla. Ringurin kann vera gjørdur í einum landi, keyptur í einum øðrum, borin í einum triðja og mistur í Føroyum nógv seinni.

FRÁGREIÐING / 02

Hendurnar og ringbandið



Mynd 2. Longu fingrarnir, bogni tummilin og prýðið aftan fyri báðar hendurnar. Mynd: Jan Hammer Egholm; 20221219_185045598_iOS.jpg. Myndin er skorin til, men einki er endurskapað.

Eitt menniskjaligt tekin - ikki ein dýramynd

Á greiðastu myndunum síggjast langir fingrar, sum liggja næstan javnfjarir, og ein tummil, sum liggur bogin yvir hendurnar. Samanlagt gevur hetta eina greiða mynd av einum hondtaki, ikki av einum fugli, ormi ella ótýðiligum knúti. Prýðið aftan fyri hendurnar hoyrir sjónliga til tveir armar, sum koma inn frá hvør sínari síðu.

Vanliga listasøguliga heitið er *fede*, eitt italienskt heiti, sum er knýtt at hondum, ið verða lagdar saman sum tekin um trúfesti. Savnsskráir knýta ringaslagið at kærleika og hjúnabandi. Men heitið sigur ikki, nær ella í hvørjum sambandi júst hesin ringurin varð givin. [1,6]

Tað, sum sæst av gerðini

Ringbandið tykist vera samanhangandi, breiðari undir prýdda framstykkinum og smalari aftanfyri. Innan er tað slættari og minni prýtt enn uttan. Eingin greiður hongslaliður ella skilnaður millum ringar, sum kunnu flytast hvør sær, sæst. Ein beinleiðis kanning eigur tó at leita eftir samanloddingum, umvælingum ella einum fjaldum samskeyti.

Ein *gimmel-ringur* er settur saman av fleiri samanbundnum ringum. Slík gerð krevur prógv um fleiri liðir; samanlagdar hendur eru ikki nóg mikið. Dalton lýsir slíkar gerðir greitt, men tær eru ikki staðfestar her. [1, nr. 1063-1071]

Á myndunum sæst hvørki eitt greitt hjarta, ein krúna oman á einum hjarta, eitt steinfesti, eitt skjaldarmerki ella ein lesilig áskrift. Tí eigur ein horvin gimsteinur ikki at verða hildin at hava verið har. Einki merki er lisið á myndunum; tað merkir ikki, at ringurin við vissu er ómerktur.

FRÁGREIÐING / 03

Ermulinningarnar



Mynd 3. Frammanfrá: ein bylgjutur kantur, upphækkaðar rendur og tríggjar rundar upphækkingar. Mynd: Jan Hammer Egholm.



Mynd 4. Mynd á skrá: prýðið aftan fyri hondina og blaðlíknandi mynstrið á ringbandinum. Mynd: Jan Hammer Egholm.

Báðumegin hondtakið er eitt lítið, útbreitt prýði við bylgjutum kanti. Aftan fyri tað er eitt breiðari, viftulíknandi prýði við røndum og rundum upphækkingum. Endurtøkan er tilætlað, hóast slit og tæring fjala partar av smálutunum.

Lýsing fyrst - tulking síðan

Tryggasta lýsingin er **ríkiliga prýddar ermulinningar ella prýði aftan fyri hendurnar, við rundum upphækkingum**. Onkur upphækking kann vera ein knappur, ein prýðilappi ella ein sera einfaldað mynd. Myndirnar prógva ikki einglaandlit, dýrahøvd, perlur ella skjaldarmerki. Einki av hesum eigur at verða tikið við sum ein sannroynd.

Líkskapurin við víðar ermar og rukkutar ermulinningar er høvuðsgrundin til at kanna endurburðartíðina og tíðina eftir miðøld nærri. Í skránni hjá Dalton er ein ringur frá 1500- og 1600-talinum við ermum, sum eru víðar niðri við hendurnar. Ein annar savnsringur hevur kniplingaprýddar ermulinningar og er tíðarfestur seinni. Hetta er líkskapur í sniði, ikki prógv um eitt ávíst klædnaplagg frá einum ávísum tíggjuára skeiði. [1, nr. 1051; 4]

Mynstrið á ringbandinum

Uttan á ringbandinum síggjast spísk skap á skrá. Innskornu linjurnar minna um bløð, kvistar ella ein einfaldaðan krans. Tað sær ikki út sum ein samanhangandi áskrift, og einki grundarlag er fyri at lesa rúnir á ringinum. Myndirnar skilja heldur ikki altíð millum furur frá stoyping og strikur, sum eru skornar í seinni.

Næsta stig er at finna eina samanbering, har **allur samanhangurin** samsvarar: fingrar, bylgjutar ermulinningar, prýði við røndum, tríggjar upphækkingar og sama mynstur á ringbandinum. Ein einstakur smálutur, sum líkist, hevur munandi minni prógvvirði.

FRÁGREIÐING / 04

Silvur, gylling og yvirflata



Mynd 5. Innan og aftan á ringbandinum. Gylligir og reyðligir litir broytast við ljósi og yvirflatu. Mynd: Jan Hammer Egholm.



Mynd 6. Nærmynd av hondunum. Døkku og gulllittu økini prógva ikki einsamøll, hvørji evni eru í ringinum. Mynd: Jan Hammer Egholm.

Heitið **gylt silvur** verður varðveitt sum upplýsingin frá finnaranum. Tað merkir silvur við einum lagi av gulli á yvirflatuni, ikki ein ring úr reinum gulli. Myrkagrá øki og gulllittir blettir samsvara við hesa lýsing. Líknandi útsjónd kann tó eisini stava frá blandingum av øðrum metallum, yvirflatuløgum, áleggingum ella ljósinum á myndini.

Hvørjar upplýsingar gevur yvirflatan?

Myndirnar sýna smáar holur, eina kornuta yvirflatu, avrundaðar ella slitnar upphækkingar og tilfar í lágunum. Hetta lýsir standin, men er ikki eitt ur, sum kann máta aldurin. Tað ber ikki til at skilja álitandi millum spor eftir gerð, nýtslu, legu í mold, tæring og møguliga reinsan bert við myndum.

Tað døkka tilfarið kann heldur ikki við vissu kallast upprunalig emalja ella svart innlegg av slagnum *niello*. Munurin millum útimyndir og innimyndir prógvar ikki, at gylling er farin av; ljós, litjavnvág og váta á yvirflatuni kunnu eisini broyta útsjóndina.

Ein hóskandi evniskanning

Ein varðveitslufrøðingur ella serfrøðingur í fornfrøðiligari evniskanning kann nýta XRF, eina grundevniskanning við røntgengeislum, á fleiri støðum. Endamálið er at kanna, um eitt silvurríkt undirlag liggur undir einum gullríkum yvirflatulagi. Gransking vísir, hvussu gyllingin kann takast við í tulkingina; eitt einstakt mátingarúrslit eigur ikki uttan fyrivarni at verða mett sum samansetingin í øllum ringinum. [10]

Samanbering av einum slitnum øki og einum gulllittum øki kann hjálpa. Kvikksilvur, sum við vissu hoyrir til gyllingina, kann benda á gylling við gull- og kvikksilvurblanding. Tað gevur tó hvørki árstal ella upprunaland. Kanningin eigur at lýsa háttalag, mátingarstøð og avmarkingar. [10]

Varðveit upprunaligu yvirflatuna

Pussa ikki ringin. Nýt ikki sýru, reinsibað, elektrolysu ella skavandi amboð, og royn ikki at skilja hendurnar sundur. Pussing kann skaða gyllingina. Viðgerð eigur at verða avtalað við savnið. [11]

FRÁGREIÐING / 05

Samanberingar við savnsringar

Hetta eru skjalfest samanberingardømi, ikki heilt samsvarandi ringar. Skrásetingarnumrini gera tað møguligt at kanna keldurnar eftir. Uppruni ella aldur er ikki fluttur beinleiðis frá einum samanberingardømi til føroyska ringin.

Kelduávísing	Tíðarfesting í skránni	Líkskapur og avmarkingar
Dalton 1912, nr. 1039 British Museum [1]	1500-talið	Gylt silvur. Samanlagdar hendur mynda framstykkið, og ringbandið er kransprýtt. Hetta er ein gagnlig samanbering av tilfari og høvuðssniði, men stutta lýsingin prógvar ikki somu ermulinningar ella sama kransmynstur.
Dalton 1912, nr. 1051 British Museum [1]	1500- og 1600-talið	Gull. Partarnir fram ímóti hondunum líkjast ermum, sum eru víðar niðri við hendurnar, við svartari og hvítari emalju. Gagnligt fyri tulkingina av ermum, men annað tilfar og onnur yvirflata. Eingin felags stoypiformur ella verkstaður er staðfestur.
British Museum AF.1134 Dalton nr. 1037 [2]	1500-talið; skrásettur sum italienskur	Silvurhendur við ermum. Eitt ásett fýrablaðað prýði er aftan á, og stjørnur eru á ringbandinum. Hetta vísir breiðd í uppruna, men aftara prýðið er ikki tað sama sum á ringinum hjá Jan.
British Museum AF.1124 Dalton nr. 1022 [4]	1600- og 1700-talið; Ongland	Gullhendur við kniplingaprýddum ermulinningum halda um eitt hjarta. Ringurin hevur áskrift. Vísir, at slíkt prýði var nýtt leingi, men víkur frá við hjarta og áskrift. Nýggjari skrásetingin fevnir um longri tíð enn tann hjá Dalton.

Hví júst hesar samanberingar?

Nr. 1039 gevur ta gagnligastu stuttu lýsingina av einum gyltum silvurringi við samanløgdum hondum og prýddum ringbandi. Nr. 1051 er serliga viðkomandi fyri ermulinningarnar. AF.1134 minnir á, at hetta ringaslagið ikki bara hoyrir Bretlandi ella Norðurlondum til.

Samanlagt styðja dømini eina nærri kanning av 1500- og 1600-talinum. Tey prógva ikki árið 1600 og eru ikki nóg mikið til at nevna ein gullsmið. Sniðið aftan fyri hendurnar má samanberast við góðar myndir ella sjálvar savnslutirnar. Myndatalvurnar hjá Dalton vórðu ikki kannaðar í upprunaligu frágreiðingini.

FRÁGREIÐING / 06

Aldur og fyrivarni

Uppskot til fyribils tíðarfesting
Helst frá tíðini eftir miðøld, umleið 1500-1700. Seinni partur av 1500-talinum ella fyrri partur av 1600-talinum er fyribils tann mest sannlíka nærri metingin. Hetta er ein meting grundað á snið, ikki ein staðfest tíðarfesting. [1-4]

Tað, sum talar fyri metingini

Uppskotið byggir á samansetingina av einum greiðum hondtaki, útbreiddum ermulinningum, fylligum prýði við røndum og einum regluliga prýddum ringbandi. Samanberingarnar í savnsskráunum vísa líknandi samansetingar í 1500- og 1600-talinum. Ein nærri meting kring ár 1600 er ein tulking av hesum sniði, ikki eitt úrslit frá einum árstalsmerki ella einum tryggum jarðlagi. [1,2,4]

Umleið fýra hundrað ár er tí ein nýtilig, leyslig lýsing. Í savnsskrá ella útgávu eigur alt fyribils tíðarbilið at standa. Eitt neyvt bil sum 1580-1620 hevði givið eina skeiva mynd av, hvussu gott grundarlagið er.

Ein eldri ringur kann ikki útilokast

British Museum AF.1114 er skrásettur sum gyltur silvurringur frá 1400-talinum og hevur longu bæði samanlagdar hendur og prýtt ringband. SLRings.84 er eisini settur til 1400-talið og hevur kransprýtt band, fýrablaðað prýði aftan fyri hendurnar og myndefni við krúnum. Hendur, gylling og plantuprýði kunnu tí ikki einsamøll útiloka seinmiðøld. [3,5]

Ringurin úr Føroyum hevur øðrvísi og meira samansett prýði aftan fyri hendurnar. Tað talar fyri fyrst at kanna eina seinni tíð, men metingin treytast av, at slitnu prýðispartarnir eru tulkaðir rætt. Ein næstan eins ringur frá 1400-talinum kundi broytt niðurstøðuna.

Ein yngri ringur kann heldur ikki útilokast

AF.1124 vísir, at prýddar ermulinningar ikki seta eitt ovasta mark við árið 1700. Dalton lýsir eisini ringar frá 1700-talinum við samanløgdum hondum og innskornum ermum. Sniðið kann sostatt vera hildið fram ella vera tikið upp aftur seinni. [1, nr. 1057; 4]

Hetta er ikki bert ein ástøðiligur møguleiki: WB.197 á British Museum, sum fyrr varð hildin at vera flamskur frá 1600-talinum, er nú skrásettur sum ein ringur frá 1800-talinum. Hann er ikki ein nær samanbering, men minnir á, at gamaldags snið ikki er eitt ektaheitsprógv. [6]

Einki grundarlag fyri víkingaøld ella rómverskari tíð

At sjálvt hondtakið er eitt gamalt myndefni, merkir ikki, at hesin ringurin er eins gamal. Einki í hesi kanning gevur grundarlag fyri at kalla hann ein víkingaring ella ein rómverskan ring. Núverandi meting er tíðin eftir miðøld, við greiðum fyrivarni fyri seinni endurskoðan.

FRÁGREIÐING / 07

Uppruni: gerð og ferðaleið

Ringurin kann tryggari knýtast at eini evropeiskari sniðsiðvenju enn at einum ávísum landi. Italienska heitið *fede* er eitt flokkingarheiti, ikki ein upprunaváttan. Hvørki gylt silvur ella vantandi sjónligt merki eyðmerkir ein verkstað í einum ávísum landi. [1,2,6]

Øki	Hví tað er vert at kanna	Tað, sum vantar
Danmark og Noreg	Ein møguligur norðurlendskur samanhangur fyri ein ring, sum er funnin í Føroyum.	Eitt nær samsvarandi ringaslag, eitt merki ella ein skjalfestur verkstaður.
Norðurtýskland	Skjalfest søguligt samband við Føroyar. Týskir savnsringar hava eisini fede-myndefni. [7-9]	Eitt neyvt samsvar við ermulinningar og ringband. Handil prógvar ikki framleiðslustað.
Italia og meginlandið annars	AF.1134 er ein italiensk samanbering innan somu breiðu familju av silvurringum við hondum og ermum. [2]	Serstøk bygging ella gerð, sum kann knýtast at einum ávísum øki, ikki bara sama hondtak.
Bretland, Niðurlond og Belgia	Øki, sum eru verd at kanna. Ensk dømi vísa, at hendur við ermulinningum vóru nýttar víða. [4]	Áskrift, prógvandi merki, næstan eins ringur ella væl skjalfest eigarasøga.
Føroyar	Føroyskur eigari er fult møguligur. Í prinsippinum kann staðbundin framleiðsla ikki útilokast.	Jálig prógv um, at ringar við hesum sniði vórðu gjørdir í Føroyum. Slík prógv eru ikki staðfest her.

Ein handilsleið er ikki eitt upprunamerki

Fyri ferðina til Føroya eru sjóvegis sambondini við Norðurevropa besta staðið at byrja. Fyri sjálva framleiðsluna er grundarlagið ov veikt til at seta eitt land fremst. Ein ringur, sum varð keyptur í Bergen, kann vera gjørdur aðrastaðni; ein ringur hjá einum týskum keypmanni nýtist ikki at vera týskur.

Ein útlendskur verkstaður og ein føroyskur eigari eru ikki mótsetningar. Ringurin kann vera komin til eitt húsarhald við keypi, gávu, hjúnabandi, arvi ella ferðing. Hann kann eisini vera mistur av einum vitjandi. Myndirnar kunnu ikki velja millum hesar søgurnar.

Eitt lesiligt smiðju- ella býmerki hevði verið serliga virðismikið. Annars er besta sporið ein næstan eins ringur við tryggum uppruna og somu smálutum. Upprunalond, sum einans standa í nýtíðar uppboðslýsingum, eiga at verða viðgjørd við fyrivarni.

FRÁGREIÐING / 08

Ein trúligur føroyskur samanhangur

Hvørki ein víkingaferð ella ein serstøk leiðangursferð er neyðug fyri at greiða frá, hvussu ringurin kom til Føroya. Fyribils tíðarfestingin hóskar til eitt skeið, tá vanlig sjóvegis sambond við Norðurevropa eru væl skjalfest. Hetta er ein søguligur karmur, ikki eitt prógv um júst hesa ferðina. [8,9,12]

Handil tvørtur um Norðuratlantshav

Tjóðsavnið greiðir í umrøðu síni av handilsgransking frá, at skip úr Hamborg í 1500-talinum komu til Føroya at býta matvørur og aðrar gerandisvørur um við fisk. Kanningin hjá Bart Holterman setur oyggjarnar inn í handilssambond, sum fevndu um bæði Bergen og norðurtýskar havnabýir. [9,12]

Ein lítil persónligur prýðislutur kundi fylgja slíkum sambondum. Ringurin kann hava verið handilsvøra, men eisini longu verið borin av einum ferðandi. Ein vøruskrá við mati ella timbri nýtist ikki at nevna ein ring á hondini hjá einum ferðandi. Hinvegin prógvar sjálvur handilin ikki, at júst hetta ringaslagið var selt í einum ávísum handli.

Eitt viðkomandi fornfrøðiligt dømi

Símun V. Arge viðger Tinganes og Krambatanga í grein síni um fornfrøði og hansahandil. Á Krambatanga varð ein steinur funnin, sum varð nýttur til at royna góðsku í dýrum metallum, saman við innfluttum lutum. Staðið verður tulkað í handilsligum samanhangi, men upprunin og aldurin á sjálvum steininum eru ikki staðfestir. [8, s. 277-284]

Hetta ger lutir úr gulli og silvuri viðkomandi fyri eina handilsliga tulking. Tað prógvar tó ikki, at ringurin var gjørdur á Krambatanga ella fór um hetta staðið.

Hví fundarstaðið hevur so stóran týdning

Ein ringur við eina gamla havn kann geva grund til at kanna, um ein vitjandi hevur mist hann. Ein ringur við ein gamlan garð kann hóska til dagliga nýtslu á staðnum. Ein ringur nær eini kirkju gevur aðrar spurningar. Er moldin flutt, kann fundarstaðið hava lítið samband við upprunaliga missin. Hetta eru møguleikar, ikki staðfestingar um henda ringin.

Oyggj, bygd og nágreiniligt fundarstað eru ikki upplýst í grundarlagnum fyri hesi frágreiðing. Útimyndin gevur eitt umhvørvisligt inntrykk, men ikki eina álitandi staðarfesting. Ringurin eigur tí ikki at verða knýttur at einum ávísum staði av berari giting.

Víðari søgulig kanning eigur at taka støði í tí veruliga fundarstaðnum: gomlum markum, gøtum, lendingum, strandarbroytingum, húsasøgu og møguligari flyting av mold. Tá kann almenna handilssøgan knýtast at einum ítøkiligum fornfrøðiligum samanhangi.

FRÁGREIÐING / 09

Møguligar lívssøgur hjá ringinum

Frásagnarmøguleikarnir niðanfyri eru uppskot til víðari kanning, ikki hagtalslig sannlíkindi. Teir vísa, hvussu ein ringur av hesum slagnum kann enda sum ein fundur gjørdur við metalfinnara í Føroyum. Eingin av hesum frásøgnum er staðfest sum søgan hjá ringinum.

Eitt lyfti í Føroyum - og ein vanligur missur

Eitt føroyskt húsarhald fær ringin við ferðing ella handli. Hann verður givin sum tekin um kærleika, kanska í sambandi við trúloving ella hjúnaband, og verður borin í eina tíð. At enda verður hann mistur við eini hús, á eini gøtu, við eina lending ella á einum dyrkaðum jarðarstykki. Hetta er ein samanhangandi frágreiðing, sum ikki krevur eina serstaka søguliga hending.

Myndefnið hóskar til eina slíka nýtslu. Men vit vita einki um gevara ella móttakara, kyn teirra, ognir ella hjúnastøðu. Ein gyltur silvurringur kann hava verið ein dýrabar ogn uttan at vera prógv um aðaligan eigara.

Ein vitjandi ber eitt samband við sær

Ein keypmaður, sjómaður, embætismaður ella annar ferðandi kemur til Føroya við ringinum á fingrinum. Ringurin kann hava umboðað eitt samband aðrastaðni, ikki eitt, sum varð knýtt í Føroyum. Hann verður mistur undir vitjanini og ikki funnin aftur. Tá er ikki neyðugt, at ringurin nakrantíð hevur verið seldur her.

Hesin møguleikin verður serliga viðkomandi, um fundurin kann knýtast at eini gamlari havn ella einum handilsstaði. Men sniðið eyðmerkir ikki ein sjómann. Slit kann benda á nýtslu, um tað kann skiljast frá tæring í mold; tað sigur ikki, hvat eigarin arbeiddi við.

Ein arvalutur livir longur enn mótin

Ringurin fer millum eigarar ella ættarlið, áðrenn hann verður mistur. Ein ringur, sum er gjørdur umleið 1600, kann sostatt vera komin í jørðina nógv seinni. Sniðið sigur meira um, nær ringurin varð gjørdur, enn um, nær hann varð mistur. Yngri lutir á sama staði mótprógva tí ikki av sær sjálvum ein eldri aldur á ringinum.

Aðrir tilburðir at kanna - ikki at ganga út frá

Flutt mold, umbygging, niðurbrot ella flutt húsarhaldsburturkast kunnu flyta ein gamlan lut inn í yngri jarðløg. Tilætlað goymsla ella gravlegging eru hugsandi, men eiga ikki at verða settar fram sum frágreiðing uttan onnur prógv. Einki grundarlag er her fyri skattagoymslu, skipsvraki, harðligum deyða, eini ávísari atsókn hjá sjóránarum ella offurgávu.

Ein lítil menniskjalig søga er nóg mikið

Tryggasta møguliga søgan er um ein lut, sum umboðaði eitt samband millum menniskju, skifti kanska eigara og at enda varð skildur frá honum, sum átti hann. Virðið í fundinum krevur ikki ein kendan søguligan eigara.

FRÁGREIÐING / 10

Eitt lyfti borið norður

HUGSAÐ FRÁSØGN - IKKI EIN STAÐFEST SØGA

Hugsa tær ringin umleið ár 1600. Árstalið er valt fyri at leggja frásøgnina innan fyri tað tíðarbil, sum fyribils er mett at vera møguligt.

Einhvørjastaðni í Evropa leggur ein smiður gull á ein silvurring. Hendurnar eru miðdepilin í sniðinum. Smáar faldingar, rendur og rund prýði gera eitt einfalt hondtak til ein lut, sum er verdur at goyma og minnast.

Ringurin fer norður. Kanska hevur hann skift eigara áðrenn sjóferðina; kanska hevur onkur longu borið hann. Í hesi hugsaðu søguni hevur onkur hann við til Føroya sum gávu. Hann tekur lítið pláss í ferðagóðsinum, men hevur stóran týdning.

Á ferðamálinum verða hendurnar eitt lyfti millum tvey menniskju. Vit nýtast ikki at geva teimum nøvn ella gera av, hvørt teirra ber ringin. Fyri eigaran er hann ikki eitt fornfrøðiligt ringaslag. Hann minnir um eina rødd, ein dag, eina avtalu ella eitt menniskja, sum stundum er langt burturi.

Árini ganga, og upphækkingarnar verða slitnar. So hendir missurin uttan stóra hending: ringurin dettur av við eina hurð ella á eina gøtu. Eigarin leitar, men ein lítil lutur hvørvur lætt í mold og gras. Kanska sviður missurin meira fyri lyftið enn fyri silvurið.

Langt seinni gevur ein metalfinnari ljóð. Jan Hammer Egholm finnur ringin. Nøvnini og orðini eru horvin, men teknið er varðveitt.

Tvær hendur halda enn saman.

> **Her gongur markið millum prógv og hugflog**
> Ringurin, hondtakið, fundurin í Føroyum og Jan Hammer Egholm sum finnari eru grundarlagið. Verkstaðurin, gávan, árstalið, eigarin, tíðin, hann var borin, og umstøðurnar kring missin eru hugsaðar. Søgulig handilssambond og myndefnið gera frásøgnina trúliga, men ikki staðfesta. [1,6,8,9]

FRÁGREIÐING / 11

Soleiðis kann metingin betrast

1. Skrásetið grundleggjandi mál og upplýsingar

Skrásetið størstu uttaru mál, innara tvørmát í tvær ættir, breiddina á ringbandinum aftan og frammi, breiddina á prýdda framstykkinum og vektina. Skrásetið møguliga avlaging heldur enn at royna at gera ringin rundan. Málið uttan at skava tilfar av ella trýsta á veikar partar. Myndið við millimeturmátistokki í sama plani sum tann parturin, ið verður máldur.

Varðveitið upprunaligu myndafílurnar hjá Jan Hammer Egholm. Eitt fullfíggjað myndasavn eigur at sýna framstykki, baksíðu, báðar síður, báðar kantar og alla innaru síðuna í jøvnum ljósi. Ljós á skrá úr fleiri ættum kann gera tað lættari at skilja millum merki og skavur. Nærmyndirnar eru virðismiklar, men koma ikki í staðin fyri heildarskráseting.

2. Setið varðveitslufrøðinginum ítøkiligar spurningar

Er ringurin í einum stykki, samansettur ella umvældur? Hvørji spor eru eftir stoyping, sløg við amboðum og útskering? Eru fleiri arbeiðshættir nýttir? Er slitið eldri enn tæringin? Er døkka tilfarið tæring, mold ella upprunaligt prýði? Eru merki varðveitt har, sum yvirflatan hevur verið vard?

Leitið serliga undir og aftan fyri ermulinningarnar og eftir innaru síðuni. Har kann upplýsandi tilfar vera minni slitið. Kanning eigur at koma áðrenn reinsan; endamálið er at fáa vitan uttan at taka upprunaliga yvirflatu burtur. [11]

3. Kannið silvur og gylling

Biðið um eina evniskanning, sum ikki skaðar ringin, og eina skrivliga tulking, ikki bara eitt prosenttal. Skrásetið, hvar hvør máting er gjørd. Eitt úrslit, sum samsvarar við gylt silvur, styrkir tilfarslýsingina, men prógvar ikki eina ávísa øld ella eitt framleiðsluland. [10]

4. Finnið júst hetta sniðið á ermulinningunum

Sendið greiðastu myndirnar av ermulinningunum og øllum ringinum, saman við málum, til ein serfrøðing í prýðislutum frá seinmiðøld og tíðini eftir miðøld. Spyrjið eftir einum ringi við somu rød av prýðispartum, ikki bara einum øðrum fede-ringi. Dalton nr. 1039 og 1051 og British Museum AF.1134 eru góðar kelduávísingar at byrja við. [1,2]

Bókin hjá Fritze Lindahl, *Symboler i guld og sølv: Nationalmuseets fingerringe 1000-1700-årene* (2003), er ein viðkomandi kelda at kanna fyri danskt tilfar. Teksturin og myndatalvurnar í henni vórðu ikki kannað í upprunaligu frágreiðingini. Hon er tí eitt granskingarspor, ikki eitt prógv, sum longu er nýtt til at tíðarfesta ringin.

> **Tað, sum veruliga kann gera tíðarfestingina neyvari**
> Eitt lesiligt og eyðmerkt merki, ein næstan eins ringur við tryggum aldri ella eitt álitandi fornfrøðiligt fundarsamband. Ein myntur, sum er funnin nærhendis, tíðarfestir ikki sjálvvirkandi ringin. [1-5]

FRÁGREIÐING / 12

Eitt lyfti úr fortíðini

Tá ið **Jan Hammer Egholm** fann ringin við metalfinnara í Føroyum, kom ein lítil persónligur lutur aftur undan kavi. Jan hevur eisini tikið allar myndirnar í hesi grein. Tær vísa tær samanløgdu hendurnar, prýddu ermulinningarnar og mynstrið á ringbandinum.

Ein ringur við persónligum týdningi

Í *fede*-siðvenjuni eru samanlagdar hendur knýttar at trúfesti, kærleika og lyftum. Tí er hugsandi, at ringurin varð givin í sambandi við trúloving ella hjúnaband. Tað er tó ikki staðfest, hvør brúkti henda ringin, ella í hvørjum høpi hann varð givin. [1,6]

Hevur hann verið ein gáva millum tvey fólk, kann virðið hjá móttakaranum hava verið nógv størri enn virðið á sjálvum silvurinum. Ein ringur kann goyma minnið um eitt menniskja ella eina serliga løtu, uttan at nøvn ella orð eru rist í hann.

Ein møgulig ferð til Føroya

Ringurin kann vera komin til Føroya sum gáva, keyptur prýðislutur ella ogn hjá einum ferðandi. Handilssambond við Bergen og norðurtýskar havnabýir geva hesum møguleikum ein søguligan samanhang, men prógva ikki ferðina hjá júst hesum ringinum. Landið, har hann varð gjørdur, er framvegis ókent. [8,9,12]

Hevur hann gingið í arv, kann nógv tíð vera liðin millum gerðina og ta løtuna, tá ið hann varð mistur. Ein ringur, sum varð gjørdur umleið 1600, kann tí vera endaður í jørðini nógv seinni.

Fyribils metingin

Ringurin verður fyribils mettur at vera gjørdur umleið **1500-1700**. Seinni partur av 1500-talinum ella fyrri partur av 1600-talinum verður hildin mest sannlíkur út frá sniðinum. Hetta er ikki ein staðfest tíðarfesting. Tilfarið er lýst sum gylt silvur; eingin evniskanning er løgd til grund fyri hesi grein. [1-4]

Ein søga við opnum spurningum

Tað mest hugtakandi er kanska ikki, hvør ið gjørdi ringin, men hvat hann kann hava merkt fyri tann, ið bar hann. Vit kenna hvørki eigaran, lyftið ella løtuna, tá ið ringurin hvarv. Tí eru søgurnar í hesi grein møguligar tulkingar, ikki ein endalig frágreiðing um lívið hjá einum ávísum menniskja.

Nøvnini kenna vit ikki. Men hendurnar eru enn samanlagdar.

FRÁGREIÐING / 13

Keldur og arbeiðsháttur

Nummaraðu kelduávísingarnar styðja søguligu og samanberandi metingarnar. Netkeldurnar vórðu nýttar til ensku frágreiðingina 7. september 2026. Henda føroyska útgávan byggir á sama keldugrundarlag; hon er ikki ein nýggj, sjálvstøðug kanning av keldunum.

Aldurs- og upprunaásetingar í savnsskráum eru metingar hjá viðkomandi savni, ikki sjálvstøðugar mátingar av ringinum hjá Jan. Partar av savnstilfarinum vóru atkomuligir sum skrásetingartekstur hjá leitiskipanum, hóast sjálvar netsíðurnar ikki altíð lóddu.

[1] Dalton, O. M. (1912). *Franks Bequest: Catalogue of the Finger Rings, Early Christian, Byzantine, Teutonic, Mediaeval and Later*. London: British Museum. Serliga s. 164-170, nr. 1022, 1037-1039, 1051 og 1057-1071. Atkomuligi teksturin varð nýttur; viðkomandi myndatalvur vórðu ikki kannaðar.

Les upprunaligu savnsskránna

[2] British Museum. Fede-ringur, **AF.1134**. Silvur; samanlagdar hendur við ermum. Skrásettur sum italienskur frá 1500-talinum. Dalton nr. 1037.

Savnsskráseting AF.1134

[3] British Museum. Fede-ringur, **AF.1114**. Gylt silvur; samanlagdar hendur, prýddar síður og eitt hjarta við krúnu aftan á. Skrásettur til 1400-talið. Dalton nr. 1010.

Savnsskráseting AF.1114

[4] British Museum. Fede-ringur við áskrift, **AF.1124**. Gull, kniplingaprýddar ermulinningar og hjarta. Skrásettur sum enskur frá 1600- og 1700-talinum. Dalton nr. 1022.

Savnsskráseting AF.1124

[5] British Museum. Fede-ringur, **SLRings.84**. Silvur, upprunaliga gylt; kransprýtt ringband og fýrablaðað prýði aftan fyri hendurnar. Skrásettur til 1400-talið. Dalton nr. 1030.

Savnsskráseting SLRings.84

[6] British Museum, Waddesdon Bequest. Ringur, **WB.197**. Núverandi tíðarfesting er 1800-1898. Viðmerkingar hjá Hugh Tait (1986) viðgera fede-siðvenjuna og vraka eldru tíðarfestingina til 1600-talið.

Savnsfrøðilig viðgerð av WB.197

[7] British Museum. Fede-ringur, **AF.1992**. Ríkiliga emaljuprýddur gullringur við gimsteinum og samanløgdum hondum aftan á. Skrásettur sum týskur frá seinna parti av 1500-talinum. Bert nýttur fyri at vísa landafrøðiliga breiðd, ikki sum nær samanbering.

Savnsskráseting AF.1992

FRÁGREIÐING / 14

Keldur og avmarkingar

[8] Arge, Símun V. (2019). "Aspects of Hanse archaeology in the Faroe Islands." *AmS-Skrifter* 27, 277-289. DOI: 10.31265/ams-skrifter.v0i27.279. Upprunaliga tíðarritsgreinin; serliga s. 277-278 og 282-284.

Greinin og frítt atkomulig PDF-útgáva

[9] Tjóðsavnið (2020). "Bókaútgáva: Handilsviðurskifti í útnorði árini 1400-1700." Umrøða av gransking í týskum handli í Norðuratlantshavi og skjalagrunninum HANSAdoc.

Umrøða hjá Tjóðsavninum

[10] Cordeiro, C. L., Bottaini, C., Bordalo, R., de Vasconcelos e Sousa, G., og Pessanha, S. (netútgáva 2025). "Modelling an XRF method for determining gilding thickness in silver cultural heritage objects without sample collection: case studies on 16th century Portuguese silverware." DOI: 10.1016/j.radphyschem.2025.113300.

Skráseting og grein í universitetsgrunni

[11] Canadian Conservation Institute. *Silver - Care and Tarnish Removal.* CCI Notes 9/7. Nýtt til ávaringina um gylling og tørvin á varðveitslufrøðiligari meting, ikki sum vegleiðing í heimareinsan av hesum fundi.

Vegleiðing um varðveitslu av silvuri

[12] Holterman, Bart (2020). *The Fish Lands: German Trade with Iceland, Shetland and the Faroe Islands in the Late 15th and 16th Century*. De Gruyter. Inngangurin um Bergen og norðurtýsk handilsnet varð nýttur umvegis atkomuligan skrásetingartekst. Øll bókin varð ikki kannað.

Skráseting í granskingargrunni

Avmarkingar í upprunaligu kanningini

Kanningin staðfesti ikki ein heilt samsvarandi ring við tryggum aldri, eitt lesiligt merki, úrslit av evniskanning ella eina savnsskráseting av hesum einstaka ringinum. Hetta er ikki ein pástandur um, at slík prógv ikki eru til. Nærri serfrøðilig samanbering kann flyta aldursmetingina út um núverandi tíðarbil. Frágreiðingin váttar ikki ektaheit og metir ikki peningavirði.

FRÁGREIÐING / VIÐFESTING

Myndir og myndaupplýsingar

Finnari: Jan Hammer Egholm.
Allar myndir hevur Jan Hammer Egholm tikið.

Allar myndir í frágreiðingini eru úr innsendu myndarøðini hjá Jan. Tær eru bert skornar til, vendar rætt og lagaðar í støddtil uppsetingina. Eingir yvirflatupartar, litir ella burturmist prýði eru endurskapað. Upprunaligu fílurnar eru høvuðsskjalfestingin. Tær 20 fílurnar fevna eisini um endurtiknar ella næstan eins myndir.

Nr.	Upprunaligt fílunavn
1	20221210_133130439_iOS.jpg
2	20221211_131740625_iOS.jpg
3	20221219_185012152_iOS.jpg
4	20221219_185045598_iOS.jpg
5	20221219_185056806_iOS.jpg
6	20221219_185206960_iOS.jpg
7	20221219_193309000_iOS.png
8	20221219_195101000_iOS.png
9	20221220_204132116_iOS.jpg
10	20221220_204434122_iOS.jpg
11	20221220_204438889_iOS.jpg
12	20221220_204455993_iOS.jpg
13	20221220_205016121_iOS.jpg
14	20221220_205758357_iOS.jpg
15	20221220_210045947_iOS.jpg
16	20221220_210051872_iOS.jpg
17	20241213_214550696_iOS.jpg
18	20241213_214554277_iOS.jpg
19	20241213_214601050_iOS.jpg
20	20241213_214614326_iOS.jpg

Fílunøvnini eru endurgivin, so at til ber at finna myndirnar aftur. Dagfestingarnar í teimum verða ikki tulkaðar sum váttaðir fundardagar. Eingin neyvt máld støddt er roknað út frá fingrum ella øðrum hlutum, sum ikki eru mátistokkar.

Ein vitlíkist grein av Jan Hammer Egholm